

LIETUVOS RESPUBLIKOS ĮSTATYMO „DĖL EUROPOS TARYBOS KONVENCIJOS DĖL MANIPULIAVIMO SPORTO VARŽYBOMIS RATIFIKAVIMO“ PROJEKTO AIŠKINAMASIS RAŠTAS

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai

2014 m. liepos 9 d. Europos Tarybos Ministrų Komiteto formate ministrų pavaduotojai (*Ministers' Deputies*) patvirtino Konvenciją dėl manipuliavimo sporto varžybomis (toliau – Konvencija). Konvencija – minimalių tarptautinių standartų rinkinys, kuris tampa veiksminga priemone tarptautiniu mastu kovojant su manipuliavimu sporto varžybų eiga ir (ar) rezultatais, kurių skaičius toliau auga visame pasaulyje. Iš viso Konvencijos rengime dalyvavo 42 valstybių atstovai iš Europos Tarybos narių ir stebėtojų. Lietuva Konvenciją pasirašė 2014 m. rugsėjo 18 d.

Prasidėjus Konvencijos ratifikavimo procesui, Malta 2014 m. liepos 11 d. paprašė Teisingumo teismo pateikti nuomonę, ar Konvencijos, kiek jame reglamentuojamos „neteisėtos sporto lažybos“, 9 ir 11 straipsnių nuostatos suderinamos su Sutarties dėl Europos Sąjungos (toliau – ES) veikimo 18, 49 ir 56 straipsniais. Malta savo prašymą atsiėmė 2015 m., tačiau ES valstybės konvencijos ratifikavimą pristabdė, laukdamos konvencijos įsigaliojimo. Europos Taryba, Interpolas ir ES valstybės tęsė kovą su manipuliavimu sporto varžybomis, vadovaudamiesi kovos su korupcija tarptautiniais ir nacionaliniais teisės aktais.

Konvencija įsigaliojo 2019 m. rugsėjo 1 d., kai ją ratifikavo 5 šalys (trys iš jų – ES). Šiuo metu Konvenciją jau ratifikavo 9 šalys ir, Europos Tarybos Konvencijos sekretoriato duomenimis, planuoja ratifikuoti Belgija, Ispanija, Olandija, Švedija, Airija ir Rumunija.

Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Europos Tarybos konvencijos dėl manipuliavimo sporto varžybomis ratifikavimo“ projekto (toliau – Įstatymo projektas) tikslas – prisijungti prie Europos ir pasaulio kovos su manipuliavimu sporto varžybomis.

Įstatymo projekto uždavinys – ratifikuoti Konvenciją ir tokiu būdu skatinti:

1) efektyvesnį bendradarbiavimą tarptautiniu mastu su organizacijomis, veikiančiomis kovos su manipuliavimu sporto varžybomis srityje, Lietuva tarptautiniu mastu įsitvirtins kaip valstybė, turinti savo vertybes, kartu galės aktyviai dalyvauti tarptautiniuose projektuose. Šiuo metu Lietuva, kaip valstybė, daugiau atlieka stebėtojų vaidmenį;

2) efektyvesnį bendradarbiavimą nacionaliniu lygmeniu tarp suinteresuotų šalių – valstybės institucijų, sporto organizacijų ir lažybų iš sporto organizatorių, siekiant vykdyti prevencinę veiklą dėl manipuliavimo sporto varžybomis, sporto bendruomenė (remiantis 2023 m. apklausa) išreiškia norą dėl informacijos sklaidos ir kompetencijų kėlimo;

3) efektyvesnį suinteresuotų šalių vykdomų prevencinių priemonių taikymo koordinavimo mechanizmą, informacijos ar duomenų dėl manipuliavimo sporto varžybomis tvarkymo, analizės ir naudojimo vientisumo, nuoseklumo ir prieinamumo. Bus sukurtas centrinis mechanizmas, kuris koordinuos gaunamą informaciją, operatyviai spręs kylančius klausimus, kadangi šiuo metu atsakingos institucijos veikia tik pagal savo kompetenciją.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymo projektą parengė Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai

Sporto pasaulyje pripažįstama, kad manipuliavimas sporto varžybomis – tai viena didžiausių grėsmių šiandieniniam sportui. Nuolat didėjanti sporto komercializacija, beveik neribojamos ir mažai kontroliuojamos lažybų iš sporto varžybų rinkos, itin plati internetinių lažybų iš sporto varžybų įvykių ar rezultatų pasiūla, tarptautinių organizuotų nusikalstamų grupuočių susidomėjimas reiškiniu bei

sportininkų finansinis nestabilumas – tai pagrindinės priežastys, lemiančios susitarimų iš sporto varžybų paplitimą pasaulyje.

Lietuva pasirašė Konvenciją 2014 m. ir vykdo tam tikras veiklas, kurios atitinka Konvencijos turinį.

2015 m. balandžio 2 d. Lietuvos Respublikos valstybės institucijos, veikiančios sporto ir teisėsaugos srityje, pasirašė bendradarbiavimo sutartį (toliau – Bendradarbiavimo sutartis), pagal kurią institucijos pagal savo kompetenciją turi dėti tam tikras pastangas kovoje su manipuliavimu sporto varžybomis: Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija, Policijos departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra, Lošimų priežiūros tarnyba prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos ir Kūno kultūros ir sporto departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. Kiekviena iš šių institucijų pagal kompetenciją vykdė tam tikras veiklas: Kūno kultūros ir sporto departamento atstovai dalyvavo susitikimuose Europos Tarybos formate, Lietuvos policija prisijungė prie Europolo analizei skirtos darbo bylos „Sunkus ir organizuotas nusikalstamumas tikslinės grupės „AWF SOC „Sport Corruption“ ir pan.

2019 m. spalio 18 d. priėmus naujos redakcijos Sporto įstatymą, Švietimo, mokslo ir sporto ministerija tapo atsakinga už valstybės sporto politikos formavimą. 2020 m. Švietimo, mokslo ir sporto ministerija inicijavo Bendradarbiavimo sutarties pakeitimą, pagal kurį prie jo prisijungė Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba ir Finansinių nusikaltimų tyrimų tarnyba prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos. Buvo tikimasi, kad susitarimas taps Konvencijos nuostatas atitinkančia nacionaline platforma, tačiau laikui einant tapo akivaizdu, kad reikalinga paskirti atsakingą instituciją – koordinatorių, kuris padėtų sutarties šalims keistis informacija pagal kompetenciją, padėtų varžybų organizatoriams vertinti sporto varžybas, vykdytų antikorupcinį švietimą.

Siekiant nacionaliniu lygiu paskirti konkrečią atsakingą instituciją, kuri galėtų koordinuoti Konvencijos įgyvendinimą, Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2022 m. lapkričio 15 d. įsakymu Nr. V-1789 „Dėl Švietimo, mokslo ir sporto ministro 2020 m. balandžio 23 d. įsakymo Nr. V-606 „Dėl Viešosios įstaigos Lietuvos antidopingo agentūros įstatų patvirtinimo“ pakeitimo“ viešajai įstaigai Lietuvos antidopingo agentūrai (toliau – Agentūra) pavesta vykdyti kovos su manipuliavimu sporto varžybomis koordinatoriaus, kaip jis suprantamas Konvencijoje, funkcijas: bendradarbiauti su nacionalinėmis, kitų valstybių ir tarptautinėmis organizacijomis manipuliavimo sporto varžybomis srityje, taip pat gauti, rinkti, kaupti, analizuoti ir teikti informaciją suinteresuotiems asmenims ir kt. Nuo 2023 m. sausio mėn. Agentūra vykdo prevencines ir švietimo veiklas, bendradarbiauja su nacionalinėmis ir tarptautinėmis sporto organizacijomis bei teisėsaugos institucijomis.

Gausėjant pranešimų, atvejų apie galimai sutartas varžybas (nuo 2023 m. rugsėjo mėn. Agentūra gavo 6 pranešimus apie galimai sutartas varžybas, kuriose stebėtojai fiksavo įtartinus statymus; vieną galimą manipuliavimo atvejį nustatė Agentūros darbuotojai, įvertinę informaciją viešojoje erdvėje, apie vieną pranešimą buvo gauta informacija iš Lošimų priežiūros tarnybos prie Finansų ministerijos) išryškėjo tarpinstitucinio bendradarbiavimo, kompetencijų, gaunamos informacijos, aiškinantis ir tiriant tokio pobūdžio pažeidimus, stoka, kurią sąlygoja įstatymo lygiu neįtvirtintas konkretus kovos su manipuliavimu sporto varžybomis koordinatorius ir neapibrėžtos jo funkcijos, taip pat aiškaus veikimo mechanizmo, kovojant su manipuliavimu sporto varžybomis, nebuvimas.

Konvencijoje pabrėžiami kai kurie labai svarbūs sporto sričiai principai, pvz., nurodoma, kad Konvencijos šalys „*pripažindamos*, kad nors pagal sporto autonomijos principą sporto organizacijos yra atsakingos už sportą ir atlieka savireguliacijos ir drausminės funkcijas kovojant su manipuliavimu sporto varžybomis, prireikus sporto sąžiningumą užtikrina valdžios institucijos“. Šios ir visų kitų Konvencijos nuostatų inkorporavimas į nacionalinę Lietuvos teisę turės didelės reikšmės kovoje su manipuliavimu sporto varžybomis.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų

laukiama

Įstatymo projektu siūloma ratifikuoti Konvenciją.

Konvencija išsamiai reglamentuoja nusikaltimus, atsirandančius dėl manipuliavimo sporto varžybomis, ji papildo ir palengvina kitų Europos Tarybos ir Jungtinių Tautų priimtų teisės aktų įgyvendinimą, kuriuose konkrečiai nenagrinėjami atvejai, susiję su manipuliavimu sportu ir kurie gali būti susiję su praktika, kuriai netaikomi: Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija (1950 m., ETS Nr. 5) ir jos protokolai; Europos Tarybos konvencija dėl integruoto požiūrio į saugumą, apsaugą ir paslaugas per futbolo rungtynes ir kitus sporto renginius (2016 m., CETS Nr. 2018); Antidopingo konvencija (1989 m., ETS Nr. 135); Baudžiamosios teisės konvencija dėl korupcijos (2002 m., ETS Nr. 173); Europos Tarybos konvencija dėl pinigų plovimo, nusikalstamu būdu įgytų pajamų paieškos, arešto ir konfiskavimo bei dėl terorizmo finansavimo (2008 m., CETS Nr. 198); Jungtinių Tautų konvencija prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą (2000 m.) ir jos protokolai; Jungtinių Tautų konvencija prieš korupciją (2003 m.).

Konvencijoje didžiausias dėmesys skiriamas tarptautinio bendradarbiavimo ir prevencijos priemonėms, rizikai įvertinti ir valdyti, keitimuisi informacija, asmens duomenų apsaugai, teisėsaugos institucijų bendradarbiavimui užtikrinti, atsakomybei ir sankcijoms numatyti.

Ratifikavusi Konvenciją, Lietuva teisiškai užbaigtų tarptautinio dokumento integravimą į nacionalinę teisę ir deklaruotų siekį kovoti su sporto vientisumo ir nenuosejamumo grėsmėmis. Taip pat bus užtikrintas efektyvesnis bendradarbiavimas tarptautiniu mastu su organizacijomis, veikiančiomis kovoje su manipuliavimu sporto varžybomis srityje, bei nacionaliniu lygiu tarp suinteresuotų šalių – valstybių institucijų, sporto organizacijų ir lažybų iš sporto organizatorių, siekiant vykdyti prevencinę veiklą dėl manipuliavimo sporto varžybomis.

Nuo Konvencijos pasirašymo 2014 m. buvo atlikti du sociologiniai tyrimai (2014 m.¹ „Transparency international“ ir 2023 m. Agentūros), kurių rezultatai leidžia daryti išvadą, kad sportininkams yra žinoma apie bandymus manipuliuoti sporto varžybomis, o visuomenė mano, kad apie šią problemą turėtų būti pateikiama daugiau informacijos ir vykdomos aktyvesnės švietimo veiklos.

Ratifikavus Konvenciją, Agentūra visa apimtimi pradėtų vykdyti Konvencijoje nustatytas kovos su manipuliavimo sporto varžybomis koordinatoriaus funkcijas: vykdytų prevencines informavimo, švietimo veiklas (pvz., paskaitos sportininkams, e. mokymų sukūrimas ir kt.), rengtų rekomendacinius ir pavyzdinius dokumentus sporto šakų federacijoms (pvz., sąžiningo sporto taisyklės ir pan.), prireikus padėtų sporto organizacijoms atlikti vidinius tyrimus dėl galimo manipuliavimo sporto varžybomis (šiuo metu kai kurios sporto organizacijos teigia, kad jos neturi žmoniškųjų išteklių ir kompetencijų surinkti tai, kas yra pasiekama viešojoje erdvėje, ir analizuoti, siekiant patikrinti, ar varžybos sporto prasme yra įtartinos); vykdytų tarptautinį bendradarbiavimą (įskaitant, bet neapsiribojant, Lietuvos atstovavimą Konvencijos tolesnio įgyvendinimo komiteto ir jo patariamųjų grupių veikloje). Šiuo metu didžiausia spraga – informacijos apie sporto varžybas surinkimas ir analizavimas, tvarkymas ir perdavimas suinteresuotoms šalims, nes latentinių nusikalstamų veikų tyrimų (o tokie nusikaltimų rūšiai būtent priskiriamas manipuliavimas sporto varžybomis) svarbiausia turėti informaciją, kuri padėtų operatyviau tirti nusikalstamas veikas.

Konvencijos 7 straipsnyje nurodyta, kad kiekviena šalis sporto organizacijas ir varžybų organizatorius skatina patvirtinti ir įgyvendinti taisykles, skirtas kovoti su manipuliavimu sporto varžybomis, taip pat gero valdymo principus. Siekiant įgyvendinti šią nuostatą, jau šiuo metu Sporto įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 6 punkte nustatyta pareiga sporto federacijoms, siekiančioms gauti valstybės biudžeto lėšų aukšto meistriskumo sporto programai įgyvendinti, turėti savo įstatuose patvirtintą etikos kodeksą ir veiklos dokumentuose įtvirtinti atsakomybę už etikos ir Pasaulinio antidopingo kodekso pažeidimus, manipuliavimą aukšto meistriskumo sporto varžybomis.

Daugelis tarptautinių sporto šakų federacijų vis didesnę dėmesį skiria sąžiningo sporto taisyklėms, steigia tokias pareigybes savo struktūrose ir skatina tokias priemones diegti ir nacionalinėms sporto šakų federacijoms (pvz., sąžiningo sporto pareigūną turi Lietuvos futbolo

¹ <https://transparency.lt/susitarimai-sporte/>.

federacija; Lietuvos lengvosios atletikos federacija, įgyvendindama Pasaulinės atletikos federacijos reikalavimus, privalo stiprinti etikos taisyklių taikymą, sportininkus šviesti ne tik antidopingo, bet ir kovos su manipuliavimu sporto varžybomis tema).

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad šių pasekmių būtų išvengta

Priėmus Įstatymo projektą, neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką priimtas įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Priimtas Įstatymas turės teigiamą įtaką kovojant su korupcija. su. Manipuliavimas aukšto meistriškumo sporto varžybomis nėra vien sporto judėjimo problema: tai korupcijos rūšis, ji taip pat gali apimti kitus finansinius nusikaltimus, tokius kaip pinigų plovimas ar sukčiavimas, ir šios veikos gali būti susijusios su organizuotu nusikalstamumu.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Priimtas Įstatymas neturės įtakos verslo sąlygoms ir jo plėtrai.

8. Ar Įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams?

Įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

9. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Kartu su Įstatymo projektu reikia priimti Lietuvos Respublikos sporto įstatymo 2 ir 20 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 18¹ straipsniu įstatymo projektą ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 182¹ straipsnio pakeitimo įstatymo projektą.

10. Ar įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymų projektų sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų ir atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas.

11. Ar įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir kitų Europos Sąjungos dokumentų nuostatas.

12. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų – kas ir kada juos turėtų priimti

Priėmus Įstatymo projektą ir su juo susijusius Sporto įstatymo 2 ir 20 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 18¹ straipsniu įstatymo ir Baudžiamojo kodekso 182¹ straipsnio pakeitimo įstatymo projektus reikės:

1) Lietuvos Respublikos Vyriausybei įgalioti viešąją įstaigą įgyvendinti Konvencijos koordinatoriaus funkcijas.

2) Švietimo, mokslo ir sporto ministrui patvirtinti kovos su manipuliavimu aukšto meistriškumo sporto varžybomis taisykles

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Įstatymui įgyvendinti preliminariai reikės papildomai apie 70 tūkst. Eur valstybės biudžeto lėšų. Lėšos būtų skiriamos: sporto bendruomenei šviesti ir visuomenei informuoti apie prevencines antimanipuliavimo sporto varžybomis veiklas (apie 10 000 per metus), informacijai rinkti ir jai apdoroti, analizuoti siekiant prisidėti prie operatyvesnių tyrimų (apie 45 000 per metus įskaitant, bet neapsiribojant, duomenų bazių sukaupimą), taip pat skatinti tarptautinį bendradarbiavimą (apie 15 000 per metus).

Šiuo metu lėšos koordinavimui dėl manipuliavimo aukšto meistriskumo sporto varžybomis yra perskirstomos Agentūros viduje (nuo nacionalinės antidopingo programos įgyvendinimo).

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Įstatymo projektas pastaboms ir išvadoms gauti buvo skelbiamas Lietuvos Respublikos Seimo Teisės aktų informacinės sistemos Projektų registravimo posistemėje.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno Eurovoc terminus, temas bei sritis

Reikšminiai žodžiai, kurių reikia Įstatymo projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą: „manipuliavimas aukšto meistriskumo sporto varžybomis“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.